

# Obsah

Úvod: Cíl této knihy — Několik sebekritických poznámek — Předmět filozofie .....	21
--	----

## PRVNÍ DÍL. MOUDROST VÝCHODU

První kapitola: Filozofie staré Indie .....	30
I. Období védské .....	31
1. Kultura a náboženství doby hymnů .....	32
2. Období obětní mystiky — vznik kastovního systému .....	33
3. Období upanišad .....	35
a/ Átman a brahma .....	36
b/ Stěhování duší a spasení .....	38
c/ Význam myšlenky upanišad .....	39
II. Neortodoxní systémy indické filozofie .....	40
1. Materialismus čárváka .....	41
2. Mahávíra a džinismus .....	42
3. Buddhismus .....	43
a/ Buddhův život .....	43
b/ Buddhova nauka .....	45
c/ K dějinám a šíření buddhismu .....	49
d/ Systémy buddhistické filozofie .....	51
III. Ortodoxní systémy indické filozofie .....	55
1. Njája a vaišéšika .....	56
2. Sánkhja a jóga .....	57
3. Mímánsa a védánta .....	61
IV. Nástin dalšího vývoje indické filozofie a předběžné hodnocení ..	64
Druhá kapitola: Filozofie staré Číny .....	67
I. Konfucius .....	69
1. Konfuciov život .....	69
2. Devět klasických knih .....	70

3. Charakter konfuciánské filozofie .....	72
4. Mravní ideál .....	72
5. Stát a společnost .....	73
II. Lao-c' .....	74
1. Život .....	74
2. Tao a svět — tao jako princip .....	75
3. Tao jako cesta mudrce .....	76
4. Stát a společnost .....	78
5. K dalšímu vývoji taoismu .....	78
III. Mohismus a některé další směry .....	79
1. Muo Ti .....	79
2. Sofisté .....	80
3. Neomohismus .....	80
4. Legisté .....	81
IV. Velcí Konfuciovi žáci .....	81
1. Mencius .....	81
2. Sün-c' .....	82
3. Kniha Čung Jung .....	83
V. Přehled dalšího vývoje a předběžné hodnocení .....	84
1. Filozofie čínského středověku .....	84
a/ Wang Čchung .....	84
b/ Nauka o jinu a jangu .....	85
2. Buddhismus v Číně .....	85
3. Období neokonfucianismu .....	86
4. Charakter a význam čínské filozofie .....	88

## DRUHÝ DÍL. ŘECKÁ FILOZOFIE

Všeobecná charakteristika. Hlavní periody .....	92
První kapitola: Předsókratovská filozofie až po vystoupení sofistů .....	96
I. Milétské přírodní filozofy .....	96
1. Thalés .....	97
2. Anaximandros .....	97
3. Anaximenés .....	97
II. Pýthagoras a pýthagorovci .....	98
1. Život a učení Pýthagory .....	98
2. Pýthagorovci .....	99

4. Závěrečné poznámky. Kritika .....	373
II. Søren Kierkegaard .....	374
1. Sókratés v Kodani .....	374
2. Existující myslitel a křestan .....	376
3. Pozdější působení .....	378
III. Friedrich Nietzsche .....	380
1. Život a hlavní spisy .....	380
2. Jednota a charakter Nietzschovy filozofie .....	382
3. Filozof s kladivem .....	384
4. Nové hodnoty .....	386
5. K hodnocení Nietzscheho .....	387
Čtvrtá kapitola: Vedlejší proudy. Kritický návrat ke Kantovi .....	391
I. Vedlejší proudy .....	391
1. Fries a Herbart .....	391
2. Induktivní metafyzika: Fechner a Lotze .....	392
3. Eduard von Hartmann .....	393
II. Novokantovství .....	394
1. Obecná charakteristika. Vznik .....	394
2. Marburská škola .....	395
3. Bádenská škola („jihozápadní“) .....	396
4. Vaihinger .....	397
5. Příbuzné směry v Německu a jiných zemích .....	398

## SEDMÝ DÍL. HLAVNÍ FILOZOFICKÉ SMĚRY V 20. STOLETÍ

I. Vědecké převraty .....	402
II. Filozofie života a historismus .....	406
1. Obecné poznámky .....	406
2. Bergson .....	407
a/ Prostor a čas, rozum a intuice .....	407
b/ Élan vital .....	408
c/ Morálka a náboženství .....	408
3. Vitalismus: Driesch. Tvarová teorie .....	409
4. Německá filozofie života a historismus .....	410
III. Pragmatismus .....	413
1. William James .....	413
2. John Dewey .....	414
3. Pragmatismus v Evropě .....	415

IV. Marxistická filozofie dnes .....	415
1. Úloha filozofie .....	415
2. Pojem hmoty a materialismus .....	416
3. Dialektický materialismus .....	418
4. Historický materialismus .....	420
5. Kritická filozofie společnosti .....	423
V. Nová metafyzika .....	426
1. Obecné poznámky .....	426
2. Samuel Alexander .....	427
3. Alfred North Whitehead .....	428
4. Nicolai Hartmann .....	430
a/ Stará a nová ontologie .....	431
b/ Stavba reálného světa .....	432
c/ Člověk. Determinace a svoboda .....	433
d/ Zhodnocení .....	434
5. Novoscholastika (novotomismus) .....	435
VI. Fenomenologie .....	437
1. Vznik a charakter .....	437
2. Edmund Husserl .....	437
3. Max Scheler .....	439
VII. Filozofická antropologie .....	441
1. Pojem a podstata .....	441
2. Z dějin filozofické antropologie .....	442
3. Přínos Schelerův .....	443
4. Projekt Gehlenův .....	445
VIII. Filozofie existence .....	448
1. Obecné poznámky .....	448
2. Karl Jaspers .....	450
a/ Bytí jako „obemýkající“ .....	450
b/ Existence .....	451
c/ Transcendence .....	452
d/ Mezní situace a poslední ztroskotání .....	453
3. Francouzský existencialismus .....	453
4. Jiní představitelé filozofie existence .....	455
IX. Rozvinutí otázky po bytí: Martin Heidegger .....	456
X. Od novopozitivismu k analytické filozofii .....	460
1. Objasnění pojmů .....	460
2. Novopozitivismus — vznik a charakter .....	461
3. Nová logika .....	463
4. Bertrand Russell .....	467

5. Vídeňský kruh: Rudolf Carnap .....	468
a/ Nový úkol filozofie .....	469
b/ Smysluprázdnost metafyziky: pseudoproblémy .....	470
c/ Logická analýza jazyka. Sémantika .....	471
6. Teorie vědy .....	472
7. Perspektivy dalšího vývoje .....	475
XI. Ludwig Wittgenstein. Jazyk jako ústřední téma dnešní filozofie .	478
1. Wittgenstein: osobnost a dílo .....	478
2. „Traktát“ .....	479
3. Revize .....	480
4. Problematika jazyka a její překračování .....	481
XII. Kritický racionalismus .....	483
Slovo na závěr .....	486
Poznámky .....	489
Bibliografie českých a slovenských překladů filozofických spisů autorů zmiňovaných H. J. Störigem .....	501

III. Eleaté .....	100
1. Xenofanés .....	100
2. Parmenidés .....	100
3. Zénón z Eleje .....	101
IV. Hérakleitos a přírodní filozofie 5. století .....	102
1. Hérakleitos .....	102
2. Empedoklés .....	104
3. Leukippovo a Démokritovo učení o atomech .....	105
4. Anaxagorás .....	106
 Druhá kapitola: Vrcholné údobí řecké filozofie .....	 108
I. Sofisté .....	108
1. Obecná charakteristika .....	108
2. Prótagorás a Gorgiás .....	110
3. Význam sofistiky .....	110
II. Sókratés .....	111
1. Sókratův život .....	111
2. Sókratova nauka .....	113
III. Platón .....	115
1. Platónův život .....	115
2. Platónova díla .....	116
3. Předběžná metodická poznámka .....	118
4. Dějinné východisko .....	119
5. Nauka o idejích .....	120
a/ Erós jako podnět k filozofování .....	120
b/ Dialektika jako metoda filozofování .....	120
c/ Bytí idejí .....	120
d/ Idea a jev .....	121
6. Antropologie a etika .....	122
a/ Duše a nesmrtelnost .....	122
b/ Zdatnost (ctnost) .....	122
7. Stát .....	123
a/ Kritika dosavadních ústav .....	123
b/ Ideální stát .....	125
8. Kritika a hodnocení .....	126
a/ Ke kritice Platónovy nauky o státě .....	126
b/ Platónovo postavení v řeckých duchovních dějinách .....	127
c/ Platón a jeho vliv .....	128

IV. Aristotelés .....	129
1. Aristotelův život .....	129
2. Aristotelovo životní dílo .....	129
3. Logika .....	130
a/ Pojem .....	131
b/ Kategorie .....	131
c/ Soud .....	132
d/ Úsudek .....	132
e/ Důkaz .....	132
f/ Indukce .....	133
4. Metafyzika .....	133
a/ Jednotlivé a obecné .....	133
b/ Látka a forma .....	134
c/ Čtyři příčiny jsoucná .....	135
d/ Teologie .....	135
5. Příroda .....	135
a/ Fyzika .....	135
b/ Stupňovitá říše živých bytostí .....	136
6. Antropologie, etika a politika .....	136
a/ Člověk .....	136
b/ Zdatnost (ctnost) .....	137
c/ Stát .....	137
7. Kritika a hodnocení .....	138
V. Sókratovské, platónské a aristotelské školy .....	139
1. Sókratovské školy .....	139
2. Platónikové .....	139
3. Peripatetici .....	140
Třetí kapitola: Řecká a římská filozofie po Aristotelovi .....	141
Všeobecná charakterika. Helénismus .....	141
I. Stoikové .....	142
1. Zakladatelé a hlavní představitelé .....	142
2. Charakter a stavba stoického systému .....	143
3. Stoická etika .....	144
4. Dějinný význam stoické filozofie .....	146
II. Epikurejci .....	146
III. Skeptici .....	147
IV. Eklektici .....	148
1. Římský eklekticismus .....	148
2. Alexandrijský eklekticismus .....	149

V. Novoplatónikové .....	150
1. Plótínos .....	150
2. Konec novoplatónismu a antické filozofie .....	152

## TŘETÍ DÍL. FILOZOFIE STŘEDOVĚKU

Všeobecná charakteristika. Vzestup křesťanství. Rozdělení period .....	154
První kapitola: Období patristiky .....	157
I. Protiklad antického a křesťanského duchovního postoje .....	157
1. Bůh a člověk .....	157
2. Člověk ve vztahu k člověku .....	158
3. Člověk a svět .....	158
4. Výlučnost křesťanství .....	159
II. První styky křesťanství s antickou filozofií u starších církevních Otců .....	160
III. Vnitřní nebezpečí ohrožující křesťanství .....	161
1. Gnostikové .....	161
a/ Původ a hlavní zástupci gnose .....	162
b/ Základní myšlenky a povaha gnose .....	162
2. Manichejci .....	163
3. Arius a Athanasius .....	164
IV. Upevnění jednoty církve .....	164
V. Mladší církevní Otcové: Augustin .....	165
1. Augustinův život a dílo .....	165
2. Augustinova filozofie .....	166
a/ Hlubiny duše .....	167
b/ „Cogito, ergo sum“ .....	167
c/ Nauka o Trojici .....	168
d/ Stvoření a časovost .....	168
e/ Svovoda vůle a predestinace .....	169
f/ Dějiny a obec Boží .....	170
VI. Učitelé mladší patristiky kromě Augustina .....	171
Druhá kapitola: Období scholastiky .....	173
Historické pozadí. Scholastická metoda .....	173



I. Raná scholastika (spor o univerzálie) .....	175
1. Sporná otázka .....	175
2. Realisté .....	176
a/ Eriugena .....	176
b/ Anselm z Canterbury .....	177
c/ Vilém z Champeaux .....	177
3. Nominalismus: Roscellinus .....	178
4. Zatímní řešení: Abélard .....	178
II. Středověká arabská a židovská filozofie .....	179
Dějinné pozadí .....	179
1. Arabská filozofie .....	181
2. Židovská filozofie .....	182
III. Vrcholná scholastika	
Svět ovládl Aristotelés. Styk křesťanského myšlení	
s islámskými a židovskými idejemi. Sumy. Univerzity a řády ....	183
1. Albert Veliký .....	184
2. Tomáš Akvinský .....	185
a/ Život a dílo .....	185
b/ Vědění a víra .....	187
c/ Existence a esence Boha .....	188
d/ Člověk a duše .....	189
e/ Politika .....	191
f/ Význam Tomáše .....	192
3. Dante .....	193
IV. Pozdní scholastika .....	194
1. Roger Bacon .....	194
2. Duns Scotus .....	195
3. Vilém Occam .....	197
V. Německá mystika: Mistr Eckhart .....	199

## ČTVRTÝ DÍL. VĚK RENESANCE A BAROKA

První kapitola: Filozofie ve věku renesance a reformace .....	204
I. Duchovní obrat od středověku k novověku .....	204
1. Vynálezy a objevy .....	205
2. Nové vědění o přírodě .....	205
3. Humanismus a renesance .....	207
4. Reformace .....	209

5. Sociální a politické převraty na prahu novověku — nové právní a politické myšlení .....	211
a/ Machiavelli .....	212
b/ Grotius .....	213
c/ Hobbes .....	213
d/ Morus .....	215
II. Nejdůležitější systémy přechodného období .....	215
1. Mikuláš Kusánský .....	215
2. Giordano Bruno .....	217
3. Francis Bacon .....	219
4. Jakob Böhme .....	223
Druhá kapitola: Tři velké systémy období baroka .....	227
I. Descartes .....	228
1. Život a dílo .....	228
2. Základní myšlenky .....	229
3. Vliv kartezianismu a jeho další vývoj. Několik kritických poznámek .....	231
II. Spinoza .....	233
1. Život .....	233
2. Dílo .....	234
3. Spinozův vliv — kritika .....	240
III. Leibniz .....	241
1. Život a spisy .....	241
2. Základní myšlenky Leibnizovy filozofie .....	243
a/ Učení o monádách .....	243
b/ Předzjednaná harmonie .....	245
c/ Teodicea .....	246
3. Kritické poznámky. Další rozvíjení Leibnizových myšlenek ...	246

## PÁTÝ DÍL. FILOZOFIE OSVÍCENSTVÍ A DÍLO IMMANUELA KANTA

První kapitola: Filozofie v období osvícenství .....	250
I. Osvícenství v Anglii .....	250
1. Předchůdci anglického empirismu .....	250
2. Locke .....	251
3. Berkeley .....	254

4. Hume .....	256
5. Filozofie náboženství a etika v osvícenské Anglii .....	259
II. Osvícenství ve Francii .....	261
1. Přenesení myšlenek anglického osvícenství do Francie .....	261
2. Montesquieu .....	262
3. Voltaire .....	263
4. Encyklopedisté a materialisté .....	267
5. Rousseau .....	269
a/ Život, dílo, hlavní myšlenky .....	269
b/ Rousseauův význam .....	272
III. Osvícenství v Německu .....	274
Druhá kapitola: Immanuel Kant .....	277
I. Život, osobnost, dílo .....	277
II. Předkritická perioda .....	279
1. Ke Kantovým přírodovědeckým spisům .....	279
2. Vypracování kritického problému .....	281
III. Kritika čistého rozumu .....	283
1. Charakter, struktura, základní pojmy .....	283
2. Transcendentální estetika .....	285
a/ Prostor .....	286
b/ Čas .....	286
c/ Možnost matematiky .....	287
3. Transcendentální analytika .....	287
a/ Problém .....	287
b/ Kategorie .....	288
c/ Dedukce čistých rozvažovacích pojmů .....	290
d/ Transcendentální soudnost .....	290
e/ Možnost přírodní vědy .....	290
4. Transcendentální dialektika .....	291
Inventarium čistého spekulativního rozumu .....	293
IV. Mravnost a náboženství .....	294
1. Kritika praktického rozumu .....	294
a/ Některé základní pojmy .....	294
b/ Základní myšlenky .....	296
2. Náboženství v mezích pouhého rozumu .....	298
V. Kritika soudnosti .....	299
1. Problém .....	299
2. Závěr ke třem kritikám .....	302

VI. Pokritické dílo .....	304
1. Nejdůležitější spisy .....	304
2. Metafyzika mravů .....	304
a/ Nauka o právu .....	305
b/ Nauka o ctnosti .....	307
3. Závěr .....	309
VII. Ke kritice a hodnocení Kanta .....	309
1. Několik kritických hledisek .....	309
a/ K vnitřní důslednosti systému .....	309
b/ Ke Kantově metodě .....	311
2. Kantův význam pro filozofii .....	312

## ŠESTÝ DÍL. FILOZOFIE 19. STOLETÍ

Úvodní přehled .....	316
První kapitola: Romantika a německý idealismus .....	318
I. První přijetí a rozvíjení Kantovy filozofie — filozofové víry .....	318
II. Fichte .....	320
1. Život a dílo .....	320
2. Základní myšlenka Fichtovy filozofie .....	322
3. Praktická aplikace .....	323
a/ Etika .....	323
b/ Stát .....	323
c/ Náboženství .....	324
III. Schelling .....	324
1. Život, duchovní vývoj, hlavní spisy .....	324
2. Základní myšlenka filozofie identity .....	326
3. Příroda .....	327
4. Umění .....	328
IV. Hegel .....	329
1. Život a hlavní díla .....	329
2. Obecný ráz Hegelovy filozofie. Dialektická metoda .....	330
3. Trojstupňová stavba filozofie .....	332
a/ Logika .....	332
b/ Filozofie přírody .....	333
c/ Filozofie ducha .....	334
4. Dějiny .....	335
5. Zhodnocení a kritika .....	336

Druhá kapitola: Pozitivismus, materialismus, marxismus .....	339
--	-----

I. Pozitivismus ve Francii: Comte .....	339
1. Duchovní situace .....	339
2. Comtův život a dílo .....	339
3. Princip pozitivismu .....	340
4. Zákon tří stadií .....	341
5. Soustava věd .....	342
a/ Úloha a užitek filozofie .....	342
b/ Klasifikace věd .....	343
6. Společnost, stát, etika .....	344
II. Anglický pozitivismus .....	345
1. Duchovní situace .....	345
2. Bentham a Mill .....	346
3. Spencer .....	347
a/ Darwin a myšlenka evoluce .....	347
b/ Spencerův život a dílo .....	348
c/ Zákon evoluce .....	349
d/ Lidská společnost .....	351
e/ Kritické zhodnocení .....	352
III. Rozpad Hegelovy školy a německý materialismus .....	353
1. Duchovní situace .....	353
2. Strauss a Feuerbach .....	354
IV. Marx .....	356
1. Život a spisy .....	356
2. Hegel a Marx .....	357
a/ Dialektický materialismus .....	357
b/ Odcizení a seberealizace .....	358
3. Historický materialismus .....	359
4. Kapitál .....	361
5. Význam a další působení .....	361
Třetí kapitola: Schopenhauer, Kierkegaard, Nietzsche .....	363

I. Arthur Schopenhauer .....	363
1. Život, osobnost, díla .....	363
2. Svět jako vůle a představa .....	367
a/ Svět jako představa .....	367
b/ Svět jako vůle .....	368
3. Utrpení světa a vykoupení .....	370
a/ Život jako utrpení .....	370
b/ Estetická cesta vykoupení. Génius a umění .....	372
c/ Etická cesta vykoupení: popřední vůle .....	373